

بسمه تعالی

مهمترین گیاهان دارویی شمال شرق ایران

مؤلفان :

محمد سیبی

جواد بزرگمهر

همایون چگنی

(عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور)

انتشارات ارسطو
(چاپ و نشر ایران)

۱۳۹۴

سرشناسه : سببی، محمد، ۱۳۶۳ -
 عنوان و نام پدیدآور : مهمترین گیاهان دارویی شمال شرق ایران / مولفان
 محمد سببی، جواد بزرگمهر، همایون چگنی.
 مشخصات نشر : مشهد: ارسطو، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری : ۲۲۷ ص.: مصور (رنگی).
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۴۰-۳۱-۰
 وضعیت فهرست نویسی : فیفا
 موضوع : گیاهان دارویی -- ایران -- خراسان رضوی
 شناسه افزوده : بزرگمهر، جواد، ۱۳۴۸ -
 شناسه افزوده : چگنی، همایون، ۱۳۵۹ -
 رده بندی کنگره : ۹۹۴ QK۱۳۹۴ س۹ الف /
 رده بندی دیویی : ۵۸۱/۶۳۴۰۹۵۵۸۴
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۸۸۶۴۷۴

نام کتاب : مهمترین گیاهان دارویی شمال شرق ایران
 مولفان : محمد سببی - جواد بزرگمهر - همایون چگنی
 ناشر : ارسطو (چاپ و نشر ایران)
 صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد : پروانه مهاجر
 تیراژ : ۱۸۰۰ جلد
 نوبت چاپ : اول - ۱۳۹۴
 چاپ : مهتاب
 قیمت : ۱۶۰۰۰ تومان
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۴۰-۳۱-۰
 تلفن های مرکز پخش : ۳۵۰۹۶۱۴۵ - ۳۵۰۹۶۱۴۶ - ۵۱
www.chaponashr.ir

حق چاپ برای مولف محفوظ است

انتشارات ارسطو

چاپ و نشر ایران

سخن ناشر

به طبیعت سلامی دوباره باید کرد. گیاهان داروئی از دیرباز بین مردم به عنوان منابع ارزشمند داروئی مطرح بوده و در متون باستان و قرآن و نیز آثار و کتب دانشمندان قدیم نوشته هایی به این موضوع اختصاص داده شده است. امروزه کشف، توسعه و استفاده از آنها از اهمیت ویژه ای برخوردار است و این رویکرد مجدد به استفاده از گیاهان داروئی پاسخی مناسب به نیازهای درمانی جامعه می باشد. از این رو غنای طبیعت هر زیست بوم در طول تاریخ تاثیر شگرفی بر روش ها و دستورالعمل های تهیه مواد داروئی داشته است. کتاب پیش رو که حاصل زحمات طولانی و طاقت فرسای مولفین آن می باشد بیشتر به جنبه های گیاهشناسی گیاهان داروئی، نیازهای اکولوژیکی، کاشت و داشت و برداشت و خواص داروئی آنها پرداخته است که در نوع خود کم نظیر می باشد. امید است با برنامه های ترویجی، آموزشی و اهرمهای حمایتی زمینه های کشف و شناخت، استفاده و توسعه گیاهان داروئی در راستای ارتقاء سطح سلامت عمومی بیش از پیش فراهم گردد. لذا توجه خاص به این مهم و تربیت نیروهای متخصص این رشته در سطح کشوری، تدوین یک برنامه مدون ملی، عدم ترویج موادخام، کسب تکنولوژی های لازم جهت فرآوری آنها و بسته بندی مناسب و توجه لازم به صادر کنندگان این گیاهان موضوعی در خور توجه می باشد.

پیشگفتار

خداوند منان را شاکریم که توفیق عطا نمود تا در راستای وظیفه‌ی علمی و علاقه‌ی خود مرقومه‌ای هرچند کوچک را تهیه نماییم که مورد استفاده‌ی محققین و علاقه‌مندان به گیاهان دارویی قرار گیرد.

گیاهان دارویی از دیرباز از لحاظ درمانی و اقتصادی مورد استفاده‌ی بشر بوده است. گیاهان دارویی حاوی مواد شیمیایی مخصوص و مفید با مقادیر کم می‌باشند که آن‌ها را در اندام‌های خود ذخیره می‌کنند. استفاده از این گیاهان برای درمان بیماری‌ها بخشی از تاریخ تمدن بشر بوده و امروزه نیز داروهای گیاهی بخش وسیعی از فرآورده‌های دارویی ساخته شده را به خود اختصاص داده است. در کشور پهناور ایران نیز به دلیل وجود آموخته‌های ارزشمند سنتی، موارد مصرف گیاهان دارویی متعدد است، نیاز روز افزون صنایع مختلف از جمله دارو سازی، آرایشی و بهداشتی و صنایع غذایی به گیاهان دارویی موجب شده استفاده‌ی مردم از گیاهان دارویی نسبت به قبل بیشتر شود. در ایران با توجه به وجود اقلیم‌های مختلف، گونه‌های متعددی از گیاهان می‌رویند که حتی در مناطقی که از لحاظ اکولوژیکی ناتوان و ناچیز محسوب می‌شوند، گیاهانی وجود دارند که منحصر به فرد بوده و مردم بومی منطقه از آن‌ها استفاده می‌کنند. با وجود فراوانی گونه‌های دارویی خودرو در ایران به دلیل جمع آوری‌های غیر اصولی گیاهان دارویی و اهداف سودجویانه از رویشگاه‌های طبیعی، گونه‌های دارویی در معرض خطر نابودی قرار گرفته و روز به روز در حال افزایش است. از این رو شناسایی این گیاهان و آشنایی با کشت و نگهداری آن‌ها امری ضروری به نظر می‌رسد.

گیاهان ذکر شده در این کتاب بر اساس شرایط اقلیمی شهرستان‌های تربت جام، تایباد و خواف که از شهرستان‌های استان خراسان رضوی محسوب می‌شوند مورد مطالعه قرار گرفته است. همچنین سعی شده است چگونگی روش کشت و پرورش گیاهان دارویی

بومی این مناطق به دلیل استفاده‌ی بیشتر آن‌ها در طب سنتی مردم منطقه و شهرت درمانی آن‌ها مطالبی شرح داده شود.

نگارندگان سعی داشته‌اند گیاهانی را معرفی کنند که به عنوان گیاهان دارویی در عطاری‌ها موجود بوده و یا به صورت خوراکی برای مردم منطقه شناخته شده و قابل مصرف است. همچنین سعی شده اطلاعات اندک علمی پژوهشی نویسندگان این کتاب در اختیار عموم و دانشجویان کارشناسی و تحصیلات تکمیلی قرار گیرد تا با برنامه ریزی و شناسایی گیاهان بومی منطقه در زمینه کشت، پرورش و چگونگی مراقبت از این گیاهان، تحقیقات بیشتری صورت گیرد.

در مورد هر گیاه ابتدا مقدمه‌ای که شامل تاریخچه‌ی استفاده از گیاه و اندام‌های دارویی آن، نحوه‌ی استفاده از این اندام‌ها در صنایعی چون صنعت دارو سازی، صنایع غذایی و صنایع آرایشی و بهداشتی مطالبی ذکر شود. همچنین سعی شده در اکثر موارد اسامی شهرها و استان‌های تولید کننده‌ی آن‌ها در داخل کشور و سایر کشورهای تولید کننده‌ی آن گیاه آورده شود. در بخش گیاه شناسی منشأ گیاه، خصوصیات گیاه شناسی و نام مواد مؤثر و مقادیر آن در دوره‌ی رویشی آن مورد بحث قرار گرفته است. در بخش نیاز اکولوژیکی به عوامل محیطی کشت گیاه و در بخش خواص دارویی سعی شده راجع به خصوصیات دارویی و درمانی گیاه مطالبی شرح داده شود.

در پایان یادآور می‌شود که این کتاب در چاپ‌های بعدی به روز رسانی خواهد شد و نگارندگان تقاضا دارند که اساتید و صاحب نظران گرامی انتقادات، پیشنهادات و مواردی که در سایر چاپ‌ها می‌تواند مؤثر باشد از طریق ایمیل medicinal.book94@gmail.com با نگارندگان در میان بگذارند.

محمد سببی
جواد بزرگمهر
همایون چگنی
تابستان ۱۳۹۴

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	آویشن کوهی
۶	بومادران
۱۳	بی تی راخ
۲۰	پونه
۲۴	ترشک
۲۹	خارشتر
۳۶	خارشکر
۴۲	ختمی خبازی
۵۰	ریش بز
۵۷	ریواس
۶۳	زبان گنجشک
۷۱	زرشک
۸۰	زنبق وحشی

۸۴	 زیره ی سبز
۹۲	 زیره ی سیاه
۹۹	 سماق
۱۰۵	 سیاه دانه
۱۱۱	 شاتره
۱۱۷	 شیرین بیان
۱۲۴	 گل فراموشم مکن
۱۲۸	 گل کبوتر
۱۳۲	 گل گندم
۱۳۸	 مخلصه